

MYNDIGHETSGEMENSAM LÄGESBILD

ORGANISERAD BROTTSLIGHET 2025



Arbetsförmedlingen
Ekobrottsmyndigheten
Försäkringskassan
Kriminalvården
Kronofogdemyndigheten
Kustbevakningen
Migrationsverket
Pensionsmyndigheten
Polismyndigheten
Skatteverket
Säkerhetspolisen
Tullverket
Utbetalningsmyndigheten
Åklagarmyndigheten



Utgivare: Polismyndigheten, Nationella operativa
avdelningen, 106 75 Stockholm

Datum: 2025-08-20

Dnr: A022.594/2024

Saknr: 492

Grafisk form: Spoon

Foto: Midjourney AI sid 1, 21, 32. Unsplash sid 2 ,5, 7,
23, 25, 31. Polismyndigheten sid 29.

Tryck: Polismyndighetens tryckeri, Stockholm augusti
2025

Innehåll

Sammanfattning	4
Den organiserade brottsligheten utgör ett brett och komplext problem	4
De allvarligaste hoten slår mot samhällets skyddsvärden	4
Den organiserade brottsligheten utnyttjar samhällets sårbarheter	5
Den organiserade brottsligheten är flexibel och anpassningsbar	5
Inledning	6
Den myndighetsgemensamma satsningen	6
Om rapporten	6
Rapportens disposition	6
Den organiserade brottsligheten utgör ett brett och komplext problem	8
Kriminell infrastruktur	9
Sammanhållen brottsstrategi	10
Kriminell ekonomi och penningtvätt	11
Brottskategorier	13
Brottskategorier som har inslag av samtliga typer av kriminell infrastruktur	13
Bedrägerier	13
Internationella sanktioner	14
Miljöbrott	15
Narkotikabrottslighet	15
Organiserad tillgreppsbrottslighet	16
Brottskategorier med inslag av fem typer av kriminell infrastruktur	17
Momsbedrägerier	17
Punktskattebrott	18
Organiserad brottslighet inom arbetslivet	19
Brottskategorier med inslag av fyra typer av kriminell infrastruktur	20
Cyberattacker	20
Brottskategorier med inslag av tre typer av kriminell infrastruktur	20
Brott mot välfärdssystemen	20
Kriminella tjänster och möjliggörare	22
De allvarligaste hoten slår mot samhällets skyddsvärden	24
Den organiserade brottsligheten utnyttjar samhällets sårbarheter	26
Tillit och bristande kontroll	26
Digitaliseringen möjliggör anonymitet och skalbarhet	26
Otillräcklig informationsdelning mellan myndigheter	27
Den internationella dimensionen	27
Processbaserat samhällssystem bromsar förändringar	27
Motståndskraft och handlingskraft	28
Förflyttningseffekter	30
Förflyttning mot andra associationsformer	30
Förflyttning av brottsligheten mellan länder	30
Förflyttning mot ökat användande av oriktiga handlingar och identiteter	30

Sammanfattning

Den myndighetsgemensamma lägesbilden (MGL) 2025 presenterar de allvarligaste hoten och sårbarheterna relaterat till organiserad brottslighet. MGL 2025 bygger på de underlag om kriminella nätverk, brottsområden och omvärldsfaktorer som finns tillgängligt inom ramen för det myndighetsgemensamma arbetet. En utgångspunkt i arbetet är att de allvarligaste hoten finns inom de brottskategorier där vi ser att det finns betydande aktivitet från organiserade kriminella nätverk, nätverk som har kapacitet att hota samhällets skyddsvärden.

Den organiserade brottsligheten utgör ett brett och komplext problem

Den organiserade brottsligheten i Sverige är flexibel och diversifierad och omfattar både strukturerade brottsupplägg som genomförs över tid och organiserade kriminella nätverk med samhällshotande kapacitet. Brottsligheten förekommer i hela landet och de kriminella aktörerna inom den organiserade brottsligheten är aktiva inom de flesta brottskategorier.

Det finns en stor variation på hur kriminella aktörer organiserar sig och hur de bedriver sin brottsliga verksamhet. Den organiserade brottsligheten i Sverige är integrerad i det internationella sammanhanget. De kriminella nätverken med högst hotkapacitet kontrollerar hela brottskedjan med varor och tjänster från produktionsland, via smuggling till försäljning och användande i Sverige.

Både kriminella tjänster och möjliggörare ingår som kuggar i den organiserade brottslighetens maskineri och nästan alla undersökta brottskategorier har något inslag av kriminella tjänster eller möjliggörare. Kriminella tjänster behövs för att genomföra brott och vissa kriminella nätverk har specialiserat sig på att sälja enbart den kriminella tjänsten snarare än att genomföra hela brottet själva. Penningtvätt och transport är de tydligaste exemplen på kriminella tjänster men utbudet och variationen är stor. Möjliggörare är något förenklat de personer som möjliggör de kriminella tjänsterna.

De allvarligaste hoten slår mot samhällets skyddsvärden

Det som särskiljer organiserad brottslighet från annan brottslighet är de kriminella aktörernas förmåga att utöva kriminalitet som hotar skyddsvärda samhällsfunktioner.

Genom att använda penningtvätt, kriminell ekonomi och företag inom sin brottsliga verksamhet konkurrerar den organiserade brottsligheten inte på samma villkor som seriösa aktörer och påverkar därmed den fria konkurrensen inom den ekonomiska sfären.

Genom att använda oriktiga identiteter och dokument samt utöva korruption eller otillåten påverkan, påverkar den organiserade brottsligheten det demokratiska samhällets beslutsfattande. Myndigheters beslut fattas på felaktiga grunder och snedvrider ytterligare den fria konkurrensen samt skapar orättvisor i välfärdssystemet.

Genom att använda hot och våld påverkar den organiserade brottsligheten medborgarnas fysiska säkerhet.

Den organiserade brottsligheten har förmåga att kringgå myndigheternas åtgärder för att upptäcka och lagföra deras brottsliga verksamhet.

Kriminella aktörers förmåga att hota skyddsvärda samhällsfunktioner kan kallas kriminell infrastruktur. Det största hotet från organiserad brottslighet finns i de brottskategorier där den kriminella infrastrukturen förekommer.

Följande brottskategorier har inslag av samtliga typer av kriminell infrastruktur:

- bedrägerier
- internationella sanktioner
- miljöbrott
- narkotikabrottslighet
- organiserade tillgreppsbrott
- penningtvätt.

Den organiserade brottsligheten utnyttjar samhällets sårbarheter

Aktörerna inom organiserad brottslighet är skickliga på att utnyttja samhällets sårbarheter för att främja sin brottsliga verksamhet och maximera sina kriminella vinster. Exempelvis används felaktiga registeruppgifter som dörröppnare för brottslighet. När en uppgift registrerats felaktigt i en myndighet sprids den till fler då myndigheter litar på varandras register och inte alltid delar kompletterande information som motsäger registeruppgiften. Digitaliseringen möjliggör anonymitet genom avsaknaden av fysiska möten och minskar myndigheternas möjligheter att utföra kontroller. Det öppnar upp för brottslighet. Digitaliseringen har även medfört att det varit möjligt att skala upp och öka volymerna i brottsligheten. Den internationella dimensionen av den organiserade brottsligheten utgör en sårbarhet på grund av bristerna i det internationella informationsutbytet. Bristerna utnyttjas bland annat för att dölja brottsvinster och för kriminella upplägg inom internationell handel.

Regeringens strategi mot organiserad brottslighet,

Motståndskraft och handlingskraft, syftar till att täppa till de sårbarheter som den organiserade brottsligheten utnyttjar sig av samt att öka myndigheternas handlingsutrymme.

Den organiserade brottsligheten är flexibel och anpassningsbar

Den organiserade brottsligheten är flexibel och anpassar sig snabbt till nya eller förändrade förhållanden. Myndigheternas åtgärder påverkar den organiserade brottsligheten och förändrar dess tillvägagångssätt. Den nationella strategin mot organiserad brottslighet och myndigheternas åtgärder mot organiserad brottslighet förväntas därför leda till att de kriminella aktörerna i högre utsträckning:

- utnyttjar andra associationsformer än företag inom den kriminella verksamheten, exempelvis stiftelser och ideella föreningar
- utnyttjar bolag och konton i andra länder
- använder oriktiga handlingar och identiteter
- uppehåller sig i och begår brott från andra länder.



Inledning

Den myndighetsgemensamma satsningen

Efter beslut av regeringen¹ samverkar idag Arbetsförmedlingen, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Kriminalvården, Kronofogdemyndigheten, Kustbevakningen, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket, Utbetalningsmyndigheten och Åklagarmyndigheten mot organiserad brottslighet. Detta arbete benämns framöver som OB-satsningen och myndigheterna benämns som de samverkande myndigheterna.

De samverkande myndigheterna, förutom Åklagarmyndigheten, är representerade i regionala underrättelsecentrum (Ruc) och i Nationellt underrättelsecentrum (Nuc), som ansvarar för att ta fram en myndighetsgemensam lägesbild (MGL) vartannat år. MGL 2025 ska, liksom tidigare år, utgöra ett underlag för inriktningen av OB-satsningen.

Om rapporten

Syftet med MGL 2025 är att presentera de allvarligaste hoten och sårbarheterna relaterat till organiserad brottslighet. Rapporten bygger bland annat på de underrättelseuppgifter som Sverige bidragit med till Europols hotbedömning av den organiserade brottsligheten inom EU, Socta² 2025. Materialet omfattar underlag om kriminella nätverk, brottsområden och omvärldsfaktorer. Ytterligare material, bland annat i form av lägesbilder och andra rapporter från olika myndigheter och de regionala underrättelsecentren, har också använts som underlag för MGL 2025.

MGL 2025 är inte en uttömmande lägesbild över alla aspekter av den organiserade brottsligheten i Sverige. Rapporten jämför olika brottskategorier med varandra utifrån ett begränsat antal nyckelperspektiv i syfte att identifiera de allvarligaste hoten. En utgångspunkt

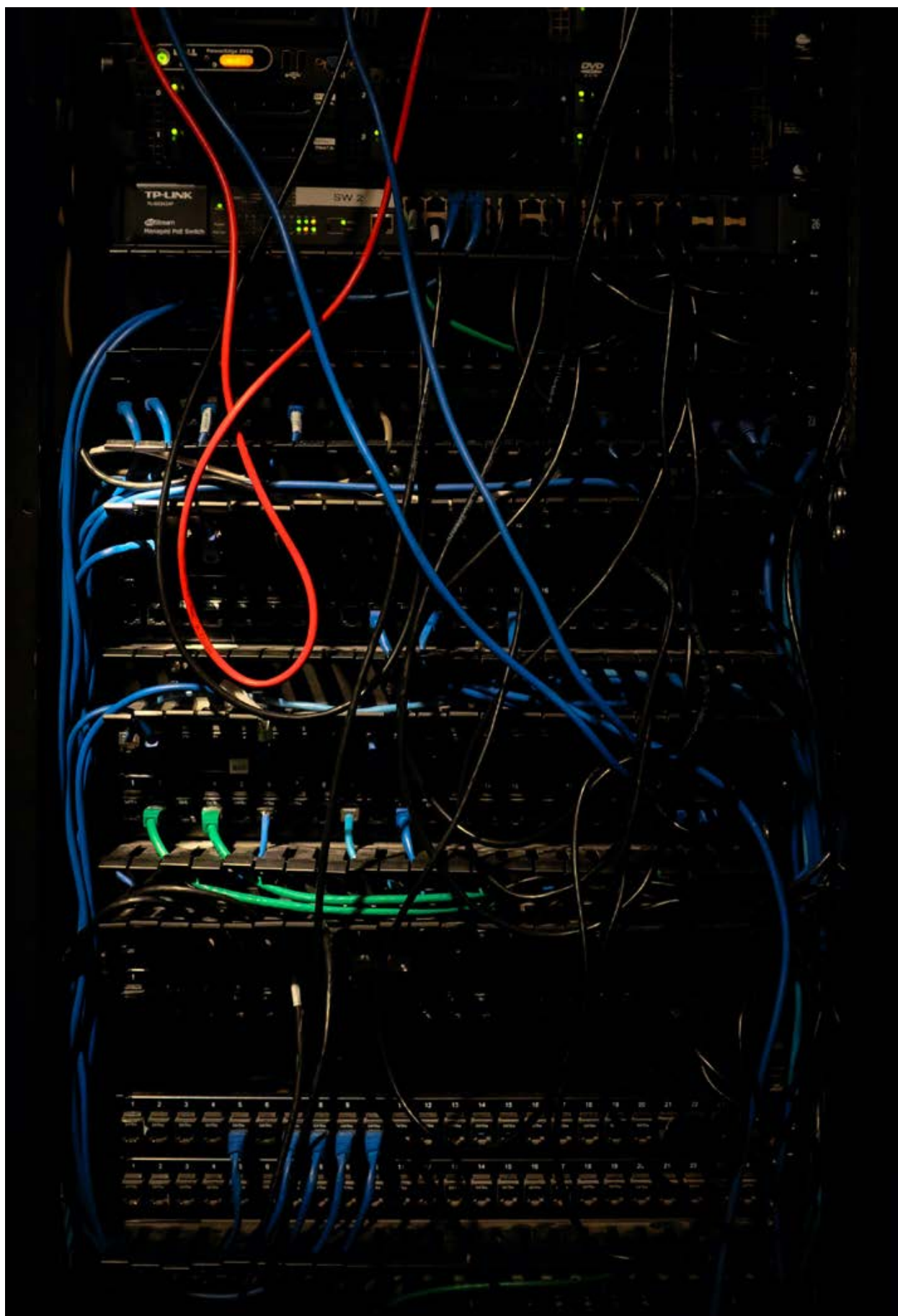
har varit att de allvarligaste hoten finns där organiserade kriminella nätverk är aktiva, det vill säga brottskategorier med ett betydande inslag av organiserad brottslighet.

Rapportens disposition

Rapporten inleder med en beskrivning av kriminella nätverk avseende antal, hur de är organiserade och vilken brottslighet de ägnar sig åt. Därefter följer avsnitt som beskriver vilka metoder och strategier som de kriminella aktörerna använder och hur dessa slår mot samhällets skyddsvärden. Efter det beskrivs 10 brottskategorier som bedöms beröra flera myndigheter, medföra stor samhällsskada i Sverige och som har dokumenterat inslag av organiserad brottslighet. Sedan beskrivs hur den organiserade brottsligheten använder kriminella tjänster och möjliggörare för att utföra brott. Avslutningsvis beskrivs de allvarligaste hoten och sårbarheterna, hur den nationella strategin mot organiserad brottslighet svarar mot lägesbilden samt hur den organiserade brottsligheten kan komma att anpassa sin brottslighet efter den nationella strategin.

1 Ju2008/5776/PO och Ju2015/09350/PO

2 Serious and Organised Crime Threat Assessment, Socta.



Den organiserade brottsligheten utgör ett brett och komplext problem

Sammanfattningsvis kan sägas att den organiserade brottsligheten är ett brett och komplext problem med stor variation. Den finns i hela Sverige, med en viss koncentration till storstadsregionerna. Lägesbilden utgår från EU:s definition av organiserad brottslighet. Det är en bred definition som omfattar såväl strukturerade brottsupplägg som kriminella nätverk med hög hotkapacitet. I den bredare delen av spektret finns exempelvis miljöaktivister och supporterklubbar som traditionellt inte betraktas som organiserad brottslighet men som faller in under EU:s breda definition. I andra delen av spektret finns kriminella nätverk med hög hotkapacitet och internationella förgreningar. Det är svårt att ge en exakt bild av hur omfattande den organiserade brottsligheten i Sverige är men det finns saker som talar för att det är något fler än de 62 000 personer som Polismyndigheten uppgav i början av 2024³. Hur personer rekryteras till de kriminella nätverken varierar men en skillnad sedan lägesbilden från 2023 är en tydligare trend avseende rekrytering av unga. Dels rekryteras unga personer på HVB-hem där ägarna eller anställda har kopplingar till organiserad brottslighet, och dels rekryteras unga via chatt-grupper där morduppgifter accepteras av ungdomar som själva saknar koppling till organiserad brottslighet.

När det gäller nätverken med högst hotkapacitet⁴ så finns det en stor variation i antal medlemmar och typ av nätverk, men det är vanligare att de är hierarkiska än löst sammansatta. Till skillnad från löst sammansatta nätverk har hierarkiska nätverk en tydlig ledarstruktur. Ett exempel på hierarkiska nätverk är släktbaserade nätverk. Gemensamt för flera av nätverken med högst hotkapacitet är också att de har varit aktiva i fler än 10 år och att de kontrollerar legala företag som används för brottsligheten, exempelvis för penningtvätt.

Fakta

EU:s definition av organiserad brottslighet

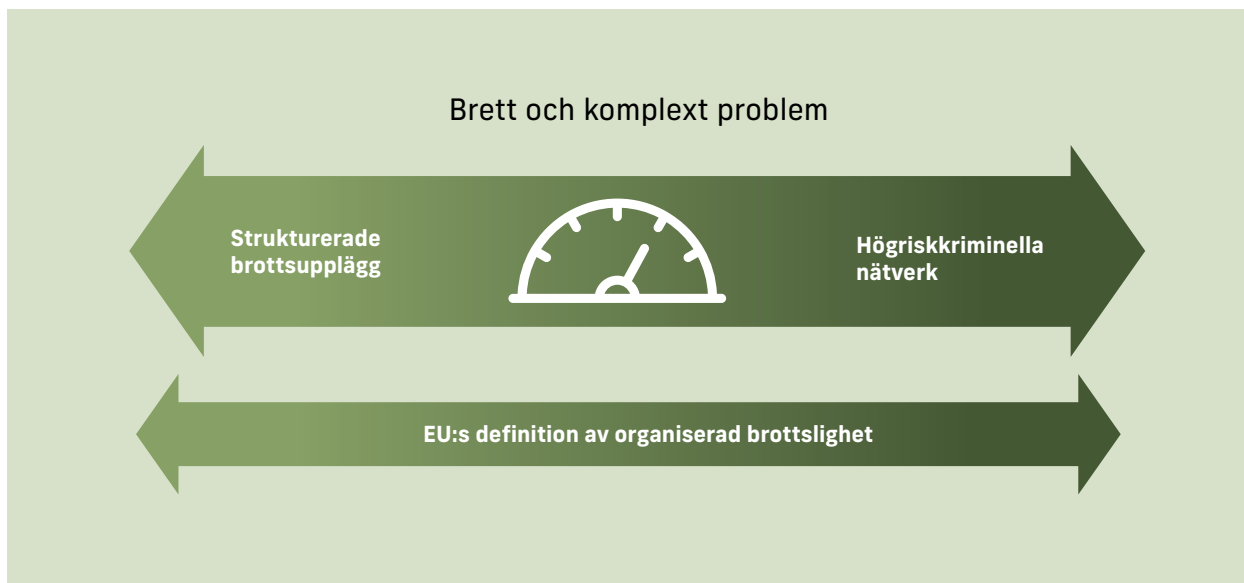
När det gäller vad som är organiserad brottslighet har MGL 2025 utgått från EU:s definition av organiserad brottslighet. Enligt definitionen ska minst sex av följande kriterier uppfyllas, där punkt 1, 3, 5 och 11 är obligatoriska:

- 1. samarbete mellan fler än två personer**
- egna tilldelade uppgifter åt var och en
- 3. lång eller obegränsad utsträckning i tiden**
- någon form av disciplin och kontroll
- 5. misstanke om allvarliga kriminella handlingar**
- verksamhet på lokal nivå
- användning av våld eller andra metoder för hot
- användning av kommersiella eller affärs-mässiga strukturer
- deltagande i penningtvätt
- otillbörlig påverkan på politik, medier, offentlig förvaltning, rättsliga myndigheter eller ekonomi
- 11. strävan efter vinning och/eller makt.**

De kriminella nätverken med högst hotkapacitet ägnar sig åt olika typer av brottslighet, även om brottsligheten hänger ihop i en och samma kriminell strategi. Typiskt sett ingår narkotikabrott, penning-

³ Polismyndigheten. Lägesbild över aktiva gängkriminella i Sverige. Regeringsuppdrag. 2024.

⁴ I MGL används den metod som Europol tagit fram för att bedöma kriminella nätverks hotkapacitet. Metoden omfattar bl.a. hotindikatorer i form av användande av företag, korruption och otillåten påverkan, hot och våld, penningtvätt och motåtgärder men även indikatorer rörande samverkan med andra kriminella, nätverkens finansiella resurser, geografisk utbredning och mobilitet samt kontinuitet och motståndskraft i den kriminella verksamheten.



tvätt, vapensmuggling och våld i nätverkens kriminella strategier som syftar till ekonomisk vinning. Det varierar om nätverken har den kriminella kompetensen i det egna nätverket eller om de köper in den, exempelvis när det gäller finansiell rådgivning.

Även om syftet är ekonomisk vinning för nätverken så förekommer det överlappningar mellan kriminella nätverk och våldsbejakande extremistiska miljöer, men främst på individnivå. I vissa fall finns mer systematiska samarbeten där våldsbejakande extremister använder den organiserade brottslighetens kompetens för att hantera illegala varor. Det finns också exempel på hur statliga aktörer använder sig av den organiserade brottslighetens kompetens för att utföra attacker och samtidigt förneka egen inblandning. Kopplingen till statliga aktörer är känd sedan tidigare⁵ men har uppmärksammats ytterligare under 2024 i samband med våldshändelser vid Israels ambassad i Stockholm.

Kriminell infrastruktur

Kriminell infrastruktur är de metoder som den organiserade brottsligheten behöver för att bedriva sin vinstgivande brottsliga verksamhet. Begreppet kriminell infrastruktur har hämtats från Socta-metodiken⁶ och de kriminella metoder som omfattas är:

- användande av företag inom brottsområdet⁷

Exempel

Rekrytering av unga

Rekryteringen av barn och unga till kriminalitet har på många sätt flyttat över från fysiska platser som det lokala torget och skolgården till den digitala världen med sociala medier och krypterade meddelandetjänster. Det har medfört att inga orter är fredade och att problematiken med att unga rekryteras till att begå grova brott är spridd över hela samhället.

De kriminella använder idag sociala medier till att lägga ut kriminella uppdrag till barn och unga. Uppdragen kan exempelvis handla om att transportera vapen, pengar eller narkotika, att skjuta någon eller att spränga en port.

När de kriminella har identifierat barn och unga som är villiga att utföra ett våldsbrott så ombeds barnen i de flesta fall att ladda ner applikationen Signal där de fortsätter konversationen. Andra applikationer som exempelvis Telegram förekommer också.

Unga söker också aktivt upp kanaler och chattar där de kan ta del av aktuella våldsuppdrag.

⁵ Polismyndigheten. Myndighetsgemensam lägesbild. Organiserad brottslighet 2023. 2023.

⁶ Socta står för Serious and Organised Crime Threat Assessment och är Europols hotbedömning avseende organiserad brottslighet inom EU.

⁷ Företag omfattar här olika typer av näringsverksamheter som aktiebolag, enskild firma, handelsbolag, kommanditbolag, samfund, stiftelse och förening.

- penningtvätt och kriminell ekonomi
- oriktiga identiteter och handlingar⁸
- korruption eller otillåten påverkan
- våld och hot
- motåtgärder för att undvika upptäckt och lagföring.

Exempel

Avancerade upplägg för att undgå upptäckt

Ett nätverk med ursprung på Balkan startar transportföretag i EU-länder som Slovenien, Slovakien, Ungern och Tjeckien som ett led i en medveten strategi att undvika misstanke om smuggling av narkotika. Nätverket har en omfattande smuggling av narkotiska läkemedel, bl.a. Ksalol (bensodiazepin), från Serbien, till Sverige.

Den organiserade brottslighetens övergripande syfte är att gå med ekonomisk vinst. Genom sin strävan mot ekonomisk vinst parasiterar organiserad brottslighet på samhället men har inte för avsikt att störta det. Men deras strävan efter ekonomisk vinst slår mot samhällets skyddsvärden eftersom den kriminella infrastrukturen som möjliggör organiserad brottslighet påverkar:

- den fria konkurrensen inom den ekonomiska sfären
- det demokratiska statsskickets grundläggande processer
- medborgarnas fysiska säkerhet.

Exempelvis slår användandet av företag liksom penningtvätt och kriminell ekonomi mot den fria konkurrensen inom den ekonomiska sfären. Användandet av oriktiga identiteter och handlingar samt korruption och otillåten påverkan slår mot det demokratiska statsskickets grundläggande processer och i vissa fall mot den fria konkurrensen. Hot och våld slår mot medborgarnas fysiska säkerhet. Något förenklat är den kriminella infrastrukturen det som skiljer den organiserade brottsligheten från övrig brottslighet. Flertalet av komponenterna i den kriminella infrastrukturen är också brott. Komponenterna i den kriminella infrastrukturen och brottsområdena överlappar därför i flera fall varandra.

Sammanhållen brottsstrategi

Ett begrepp som är nära besläktat med kriminell infrastruktur är komponenter i kriminell strategi. I

materialet för MGL framkommer att de kriminella nätverken kombinerar flera olika brott till en sammanhållen kriminell strategi. Det finns en huvudsaklig vinstgivande brottslighet i de kriminella nätverkens strategi medan övriga brott utförs för att möjliggöra eller tvätta brottsvinningen från den huvudsakliga brottsligheten. Exempelvis kombinerar flera kriminella nätverk korruption, vapensmuggling, utpressning, våld/mord och penningtvätt till en strategi som stödjer deras vinstgivande narkotikabrottslighet. Vissa av komponenterna i kriminell strategi överlappar med den kriminella infrastrukturen.

Materialet visade att följande brott fungerar som möjliggörande komponenter i kriminella strategier:

- korruption
- utpressning
- kidnappning
- identitets- och dokumentbedrägerier
- illegal handel med vapen och explosiva varor
- vistelse i landet på falska grunder
- skattebrott
- bokföringsbrott
- kriminell ekonomi och penningtvätt.

Det finns exempel på kriminella nätverk som säljer dessa komponenter som en tjänst till andra kriminella nätverk. Därmed går det även att göra vinst på de möjliggörande komponenterna. Inom exempelvis brottsområdet illegal handel med vapen och explosiva varor finns det kriminella aktörer som säljer vapen och explosiva varor som en kriminell tjänst⁹. Även inom korruption och identitets- och dokumentbedrägerier finns det kriminella aktörer som har specialiserat sig på att enbart tillhandahålla en del av tjänsten, exempelvis material till falska dokument.

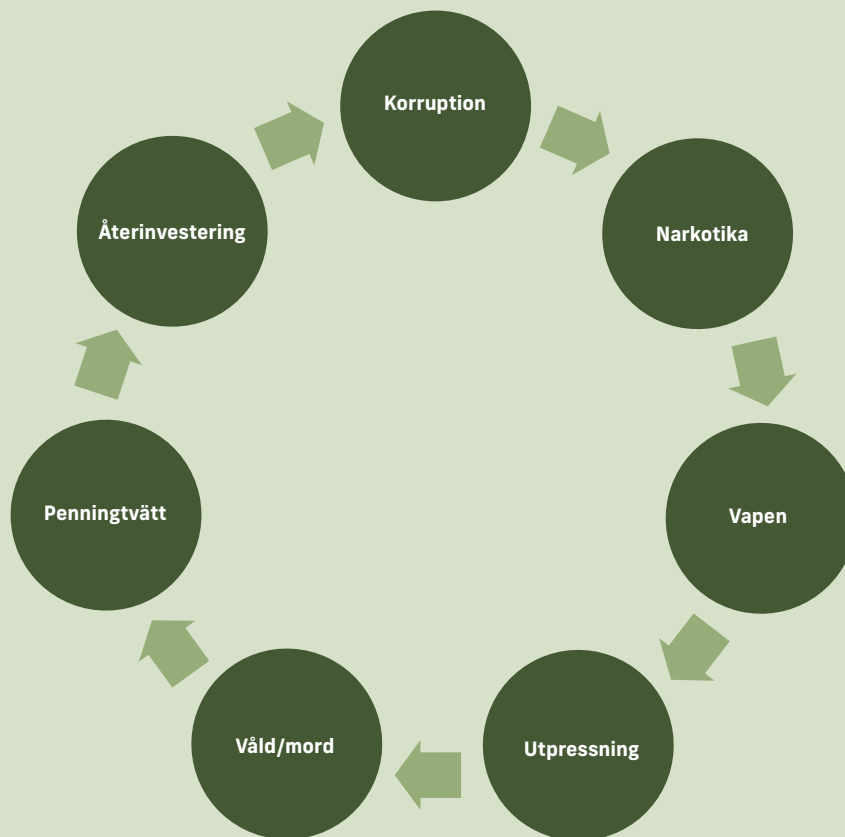
Inom flera brottsområden där företag används förekommer skattebrott och bokföringsbrott som en integrerad del av de brottsliga uppläggen. Genom att skapa en bokföring byggd på oriktiga underlag och uppgifter kan kriminella aktörer presentera en falsk bild av sin verksamhet som legitim och i vissa fall framgångsrik, vilket försvårar upptäckt. Att underlåta att redovisa och betala skatter är ett sätt att maximera brottsvinsten i brottsuppläggen.

Komponenterna i den kriminella strategin slår, precis som den kriminella infrastrukturen, mot skyddsvärda samhällsfunktioner. Hot och våld som en följd av utpressning och illegal handel med vapen skadar statens möjlighet att säkerställa att enskilda individer inte utsätts för fysiska angrepp. Korruption och identitetsbedrägerier slår både mot den fria konkurrensen inom den ekonomiska sfären och det demokratiska statsskickets grundläggande processer i form av bland

⁸ Med oriktiga identiteter avses både falska identiteter och utnyttjade identiteter. Med oriktiga handlingar avses både falska dokument och oriktiga dokument, som exempelvis osanna fakturor.

⁹ Internationellt, företrädesvis inom Europol-samarbetet, benämns kriminella tjänster som Crime-as-a-Service eller CaaS.

En sammanhållen kriminell strategi



annat myndighetsutövning. Även skatte- och bokföringsbrottslighet slår mot den fria konkurrensen. Det våld som ingår i brottsligheten kostar även samhället i form av vårdkostnader och rättsvårdande resurser från polis, domstol och kriminalvård. Utpressning, våld och korruption bidrar till upprättandet av parallella samhällsstrukturer och påverkar förtroendet för staten.

Trots att komponenterna i den organiserade brottslighetens kriminella strategier slår mot de skyddsvärda samhällsfunktionerna kräver komponenterna i regel ingen större expertkunskap, även om det finns exempel på mer sofistikerade upplägg. Det är snarare de kriminella aktörernas förmåga att kombinera de olika komponenterna i den kriminella strategin för att stödja sin vinstgivande brottslighet som är sofistikerad.

Komponenterna i de kriminella strategierna har kopplingar till de vinstgivande brottsområdena och möjliggör. Utpressning, illegal handel med vapen och kidnappning har tydligast kopplingar till våld och narkotikabrottslighet. Korruption förekommer

företrädesvis i samband med penningtvätt och kriminell ekonomi men även för att främja den egna vinstgivande brottsverksamheten. Olika former av identitets- och dokumentbedrägerier används inom människosmuggling, människohandel och arbetskraftsutnyttjande.

Komponenterna i de kriminella strategierna används i hela landet. Illegal handel med vapen och explosiva varor är emellertid koncentrerad till storstadsområdena och södra Sverige. Polismyndighetens analyser visar att utsatta områden har en högre koncentration av exempelvis skjutningar, övergrepp i rättsak och olaga hot jämfört med övriga landet.

Kriminell ekonomi och penningtvätt

Kriminell ekonomi och penningtvätt är de vanligaste förekommande komponenterna i kriminell strategi och behövs i princip inom alla brottsliga strategier. Kriminell ekonomi kan beskrivas som ett ekosystem där brottsvinster genereras, hanteras och återinvesteras. Penningtvätt är alltså en del av den kriminella

ekonomin. Den kriminella ekonomin bedöms generera 100 till 150 miljarder kronor årligen och uppskattningen är att det tvättas cirka 130 miljarder kronor per år i det svenska finansiella systemet. Stora delar av den kriminella ekonomins brottsvinster utgörs av skattebrott, bidragsbrott, bedrägerier, avfallsbrottslighet och narkotika.

Kriminell ekonomi och penningtvätt fungerar stödjande till annan brottslighet och utgör en förutsättning för att den organiserade brottsligheten ska kunna tillgodogöra sig brottsvinster. Kriminell ekonomi och penningtvätt har en negativ påverkan på framför allt den ekonomiska sfären, både i privat och offentlig sektor, bland annat i form av en ökad skuggeekonomi, förlorade skatteinkomster, snedvriden konkurrens och ökade kostnader för myndigheternas kontrollverksamheter.

Majoriteten av de analyserade kriminella nätverken ägnar sig åt kriminell ekonomi och penningtvätt. Det finns uppgifter om att flera kriminella nätverk använder professionella penningtvättsaktörer och att nätverken delar logistiska lösningar med varandra, som exempelvis kontanttransporter. Det finns uppgifter om kopplingar mellan rysktalande organiserad brottslighet i arbetslivet, som behöver kontanter för att avlöna svart arbetskraft, och andra kriminella nätverk som har behov av att bli av med kontanter.

Exempel

Kapitaltillskott i bolag för att tvätta pengar

Att kapital tillförs ett bolag är i sig inget ovanligt, till exempel i form av aktieägartillskott, nyemissioner och lån. Genom att beskriva insättningar av brottsvinster på bolagskonton som sådana kapitaltillskott framstår insättningarna därför som legitima. Pengarna kan sedan betalas ut som lön, utdelning eller som en falsk återbetalning av en skuld och framstår då som legitimt förvärvade.

Det är vanligt att kriminella nätverk som är aktiva inom kriminell ekonomi och penningtvätt har egna företag eller infiltrerar företag. Det finns olika sätt att tvätta pengar genom dessa företag, exempelvis triangelpenningtvätt genom factoringbolag, konsultbolag exempelvis triangelpenningtvätt bolag. Andra sätt att tvätta pengar genom företag är aktieägartillskott som legitimerar att kapital tillförs ett företag, påhittade

Fakta

TBML

Handelsbaserad penningtvätt innebär att brottsvinster döljs och förflyttas genom handelstransaktioner så att brottsvinsterna ska framstå som legitimt förvärvade. Det sker genom att varors pris, kvantitet eller kvalitet beskrivs felaktigt i handeln. Handelsbaserad penningtvätt benämns ofta som sin engelska förkortning TBML (trade based money laundering).

skulder och oriktiga individuppgifter. Penningtvätt genom kontantintensiva verksamheter och handelsbaserad penningtvätt (TBML) är ytterligare exempel på hur företag används.

Kriminella aktörer kan också utnyttja bolagskonkurser som ett led i brottsligheten. Kreditbedrägerier och tömningar av bolag som uppdagas vid konkurser genererar årligen miljardbelopp i brottsvinster. Konkursen kan även användas för att utnyttja lönegarantin.

Ibland kombinerar de kriminella nätverken olika penningtvättsupplägg genom att exempelvis alternera mellan att använda penningkurirer och göra företagsrelaterade banktransaktioner. Både efterfrågan och utbud på penningtvätt kopplat till kryptovalutor har ökat, delvis på grund av anonymiteten som kryptotillgångar erbjuder. Men trots ett ökat fokus på kryptotillgångar är kontanter fortsatt vanligt i penningtvättsupplägg, exempelvis genom penningkurirer. Den organiserade brottslighetens penningtvätt är internationell i flera avseenden. Några hotspots¹⁰ för penningtvätt är Tallinn, Dubai, London, Hongkong, Istanbul och spanska solkusten.

¹⁰ Hotspots är en kriminologisk benämning på ett specifikt brottsdrabbat område.

Brottskategorier

MGL-analysen utgår från knappa 50-talet brottsområden som utgör grunden för Sveriges rapportering till Europol i samband med framtagandet av hotbildsanalysen Serious and Organised Crime Threat Assessment, Socta. Därutöver kompletterades analysen med rapporter från myndigheterna inom OB-satsningen samt öppna källor.

I det första analyssteget sorterades en rad brottsområden bort. De brottsområden som uteslöts från vidare analys rörde primärt en myndighet, bedömdes inte medföra någon större samhällsskada i Sverige eller saknade dokumenterat inslag av organiserad brottslighet. I nästa analyssteg grupperades de kvarvarande brottsområdena i 10 övergripande brottskategorier. Det är dessa övergripande brottskategorier som redovisas i MGL. Några brottsområden bedömdes utgöra komponenter i kriminell strategi, och de redovisas i avsnittet Sammanhållen brottsstrategi.

Varje brottskategori har analyserats utifrån:

- samhällspåverkan
- uppskattning av brottsvinster
- förekomst av organiserade nätverk
- förekomst av kriminell infrastruktur
- behov av expertkunskaper
- grad av sofistikering inom brottskategorin
- eventuella regionala och internationella aspekter.

Brottskategoritexterna beskrivs alltså inte uttömmande utan är analyser ur de perspektiv som räknas upp ovan. Fördjupad information finns i myndigheternas egna rapporter om respektive brottskategori.

Brottskategorierna är sorterade efter förekomst av kriminell infrastruktur. Brottskategorierna med inslag av samtliga delar av den kriminella infrastrukturen redovisas först. Mer övergripande information om den kriminella infrastrukturen finns i avsnittet Kriminell infrastruktur.

Brottskategorier som har inslag av samtliga typer av kriminell infrastruktur

Bedrägerier

Bedrägerier orsakar ökade kostnader för försäkringar och säkerhet, personliga trauman för de drabbade, och de bidrar till den svarta ekonomin. Enligt Polismyndighetens uppskattning generade bedrägerier cirka 7,5 miljarder kronor i brottsvinster under 2023¹¹.

Flera av de individer som är aktiva inom olika former av bedrägerier ägnar sig även åt annan brottslighet, och brottsvinsterna från bedrägerier återinvesteras i narkotika och vapen. Brottskurvorna för bedrägeribrott och de grova våldsbrotten har följt varandra de senaste åren. Varför brottsutvecklingen för bedrägerier och grova våldsbrott ser liknande ut är emellertid oklart.¹²

Inom brottskategorin bedrägerier förekommer samtliga typer av kriminell infrastruktur:

Förekomst av kriminell infrastruktur – bedrägerier

- ✓ Användande av företag
- ✓ Penningtvätt och kriminell ekonomi
- ✓ Identitets- och dokumentbedrägerier
- ✓ Korruption eller otillåten påverkan
- ✓ Hot och våld
- ✓ Motåtgärder

¹¹ Brottsvinsterna för bedrägeribrottsligheten 2023, Polismyndigheten 2023.

¹² De organiserade bedrägerierna. En rapport om bedrägerier kopplade till organiserade kriminella miljöer, Polismyndigheten 2021.

För att genomföra bedrägerierna kan företag utnyttjas. Exempelvis kan marknadsföringsföretag med onlineverksamhet användas för att skicka ut stora mängder textmeddelanden som lurar mottagarna. Företag används även för att tvätta brottsvinsterna från bedrägerierna i olika handelsbaserade penningtvättsupplägg. Våld är sällan en integrerad del i brottsuppläggen men det förekommer hot och våld mot målvakter i penningtvättsdelen.

Det förekommer att brottsoffrens e-legitimation manipuleras för att kriminella aktörer ska kunna köpa varor med brottsoffrens identitet eller att ta ut lån i deras namn. Det finns även exempel när bankpersonal har korrumpats till att bistå i brottsuppläggen.

För att undgå upptäckt och lagföring begär de kriminella aktörerna ut förundersökningar i syfte att lära sig hur myndigheterna utreder brotten.

Bedrägerier förekommer i hela landet. Olika bedrägerityper¹³ kräver olika nivåer av organisering och komplexitet, men överlag krävs specialistkompetens för att framgångsrikt bedriva bedrägeribrottslighet.

Den tydligaste internationella aspekten av bedrägeribrottsligheten är tvätt av brottsvinster som ofta sker genom internationella betalningstjänster. Ett penningtvättskluster har identifierats i Spanien i regionen runt Marbella och Malaga. Från både phishingbedrägerier (BEC)¹⁴ och romansbedrägerier förekommer ett flöde av brottsvinster till Nigeria och Västafrika.

Internationella sanktioner

Sanktioner är ett utrikes- och säkerhetspolitiskt verktyg som antingen en enskild stat eller en mellanstatlig organisation beslutar om. Sverige har förbundit sig att följa de sanktionsregimer som beslutats om av FN och EU. Totalt är Sverige bundet av ett fyrtiotal sanktionsregimer. Dessa återfinns i framför allt EU-förordningar, vilka är direkt tillämpliga såsom svensk lag. Sanktioner medför begränsningar i handlingsfriheten för en stat, region, grupp eller för individer. I och med Rysslands anfallskrig mot Ukraina har flera länder i västvärlden inklusive EU kraftigt utökat antalet och omfattningen av sanktioner mot Ryssland och aktörer som är Ryssland behjälpliga¹⁵.

Statliga aktörer, som exempelvis Ryssland och Iran, använder sig av komplexa, gränsöverskridande affärsupplägg för att undkomma upptäckt eller på annat sätt kringgå sanktioner och på så sätt stärka sin förmåga att begå säkerhetshotande verksamhet mot Sverige och övriga västländer. Främmande

makts underrättelse- och säkerhetstjänster kan spela en avgörande roll i utformningen av sådana affärsupplägg, framför allt när det kommer till produkter som har militära användningsområden. Det är okänt hur stora belopp den olagliga indirekta handeln och kringgåendet av sanktioner omfattar. I Sverige finns ett antal kriminella aktörer som bryter mot sanktionsregimerna som Sverige är bundna att följa, inklusive aktörer knutna till främmande makts underrättelse- och säkerhetstjänster.

Inom brottskategorin internationella sanktioner förekommer samtliga typer av kriminell infrastruktur.

Förekomst av kriminell infrastruktur – internationella sanktioner

- ✓ Användande av företag
- ✓ Penningtvätt och kriminell ekonomi
- ✓ Identitets- och dokumentbedrägerier
- ✓ Korruption eller otillåten påverkan
- ✓ Hot och våld
- ✓ Motåtgärder

Utländska statliga aktörers förmåga att undkomma upptäckt och kringgå sanktioner är beroende av en rad metoder som är vanligt förekommande i den kriminella infrastrukturen. Dessa aktörer nyttjar såväl handelsbaserad penningtvätt och brevlådeföretag som kryptovalutor och möjliggörare i den kriminella ekonomin för att dölja de ofta komplexa brottsuppläggen. Pengakurirer, hawalaverksamhet och användande av neobanker försvårar ytterligare möjligheterna att upptäcka och förhindra kringgåenden av sanktionsbestämmelserna. Även otillåten påverkan, exempelvis olaga hot, påverkanskampanjer, korruption och i viss utsträckning våld, används för att möjliggöra överträdelser av sanktionsbestämmelser. Vad gäller handelssanktioner är en särskild utmaning att varor i regel transporteras mellan flera olika jurisdiktioner i och utanför EU. Detta gör spårbarhet och kontroll svårare för såväl verksamhetsutövare som brottsbekämpande myndigheter. Nyttjande av falska eller manipulerade dokument kopplade till import och export försvårar uppföljning ytterligare.

13 Polismyndigheten använder sig av följande kategorier i sina analyser av bedrägeribrott: annonsbedrägerier, identitetsbedrägerier, kortbedrägerier, social manipulation, fakturabedrägerier, snyltning, grova fordringsbedrägerier och försäkringsbedrägerier, bidragsbedrägerier samt övrigt.

14 Business Email Compromise (BEC) är en typ av phishingbedrägerier som syftar till att få till stånd direktöverföringar av pengar eller komma över känslig information.

15 <https://regeringen.se/regerings-politik/utrikes-och-sakerhetspolitik/sanktioner>, Regeringskansliet 2024-10-03

Miljöbrott

Miljöbrottslighet medför risk för skador på luft-, mark- och vattenkvaliteten samt risker för liv och hälsa, både i nutid och i framtiden. Därutöver skapar brottsligheten osund konkurrens för seriösa aktörer. Det finns inga tillförlitliga uppskattningar av de totala brottsvinsterna inom miljö- och avfallsbrott men vissa bedömer att de är i paritet med narkotikabrottsligheten.

Brotten omfattar exempelvis olaglig hantering, förvaring och export av farligt avfall, plast och elektronik samt av uttjänta fordon. Det är okänt hur många kriminella nätverk som begår miljöbrott men det står klart att det finns nätverk med hög hotkapacitet som är aktiva inom brottskategorin. Brottsligheten bedrivs i näringsverksamhet och aktörer som begår miljöbrott kan kopplas till ekonomisk brottslighet, arbetsmiljöbrott och människohandel.

Inom brottskategorin miljöbrott förekommer samtliga typer av kriminell infrastruktur.

Förekomst av kriminell infrastruktur – miljöbrott

- ✓ Användande av företag
- ✓ Penningtvätt och kriminell ekonomi
- ✓ Identitets- och dokumentbedrägerier
- ✓ Korruption eller otillåten påverkan
- ✓ Hot och våld
- ✓ Motåtgärder

Företag är vanligt förekommande inom avfallsbrottslighet; det rör sig bl.a. om export- och importföretag, avfallshanteringsföretag och konsultbolag. Företagen används även för handelsbaserad penningtvätt av brottsvinsterna. Falsk dokumentation och oriktiga identiteter används för att undvika upptäckt vid tullkontroller. Korruption och infiltration används för att främja den brottsliga verksamhet och undgå kontroller och det händer att hot och våld används som en del i korruptionen och infiltrationen.

Miljöbrottsligheten finns i hela Sverige men flest fall upptäcks i närheten av större städer. Avfall exporteras illegalt från Sverige till olika delar av Afrika samt till Mellanöstern. Det förekommer också att Sverige är

Exempel

Think Pink

NMT Think Pink AB och dess dotterbolag Resurs-Recycling i Stockholm AB utnyttjades i den uppmärksammade s.k Think Pink-härvan. Av de totalt elva åtalade personerna dömdes två tidigare VD:ar, en avfallsmäklare, en platschef och en miljökonsult i tingsrätten i juni 2025 för grovt miljöbrott till fängelse. Ytterligare fem personer dömdes för miljöbrott till fängelse respektive villkorlig dom och böter. Fyra av de elva personerna är också åtalade för grova bokföringsbrott, grov oredlighet mot borge-när och grov trolöshet mot huvudman. Åtalet avseende ekobrotten har ännu inte prövats i domstol.

transitland för avfall som kommer från Norge för att sedan transporteras till Baltikum. Därutöver förekommer det att avfall importeras från Norge, Finland, Danmark, Storbritannien och Italien och att importen sker med kopplingar till kriminella nätverk.

Narkotikabrottslighet

Narkotikabrottsligheten har en bred samhällspåverkan. För den enskilda brukaren är skadan för den personliga hälsan påtaglig och i värsta fall dödlig. För samhället uppstår ökade sjukvårdskostnader. Narkotikabrottsligheten medför även kriminella konflikter med skjutvapenvåld och sprängmedel som riskerar att drabba tredje man. Därutöver leder narkotikabrottsligheten till korruption och infiltration av bland annat hamnpersonal och brottsbekämpande myndigheter. I bland annat Belgien och Nederländerna förekommer även miljömässig samhällspåverkan, det gäller särskilt prekursorer¹⁶ för syntetisk narkotika som efter produktion kan dumpas i naturen. Inga liknande fall har ännu uppmärksammats i Sverige.

Narkotikamarknaden i såväl Europa som Sverige förefaller vara motståndskraftig i relation till de händelser som skett i omvärlden under senare år; i Sverige är flera narkotikasorter historiskt billiga, och i jämförelse med 2019 är narkotikapriserna relativt oförändrade, trots att det under perioden varit hög inflation, vi har haft en pandemi och krypterade plattformar har knäckts.¹⁷ Polismyndigheten bedömer att mellan 100 och 150 ton narkotika smugglas in i Sverige varje år. Det är svårt att korrekt beräkna omsättningen på narkotikamarknaden i Sverige. Den totala omsätt-

¹⁶ Ämnen som kan användas för olaglig tillverkning av narkotika.

¹⁷ Narkotikaprisutvecklingen i Sverige 1988–2023, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning 2024.

ningen i Sverige avseende dold narkotikahandel på internet uppskattades för 2020 till mellan 700 miljoner och 1 miljard kronor. Den siffran utgör uppskattningsvis 10 procent av vad den totala narkotikamarknaden omsätter i Sverige.

Smuggling och försäljning av narkotika är central för den organiserade brottsligheten i Sverige, särskilt bland de etablerade kriminella nätverken med hög hotkapacitet. Inom narkotikabrottsligheten är projekt-baserad brottslighet som utgår från tillfällig samverkan under begränsad tid vanligt förekommande. I Sverige förekommer dessutom kriminella nätverk som kontrollerar hela brottskedjan, från produktion till försäljning, och det förekommer kriminella nätverk som enbart ägnar sig åt ett led i brottskedjan, exempelvis försäljning av narkotika.

Narkotikabrottsligheten har inslag av samtliga typer av kriminell infrastruktur.

Förekomst av kriminell infrastruktur – narkotikabrottslighet



Användande av företag



Penningtvätt och kriminell ekonomi



Identitets- och dokumentbedrägerier



Korruption eller otillåten påverkan



Hot och våld



Motåtgärder

Den organiserade brottsligheten använder sig av företag som en del i att begå narkotikabrott, exempelvis används transportföretag för smuggling av narkotika. Företagen används också för att tvätta brottsvinsterna från narkotikabrottsligheten. Oriktiga identiteter och handlingar används bland annat genom att kriminella inom brottsområdet har flera identiteter vilket exempelvis försvårar för brottsbekämpande myndigheter att ingripa vid efterlysningar. Användandet av oriktiga identiteter kan även ses om en motåtgärd från de kriminella för att minska risken för upptäckt. Otillåten påverkan förekommer genom mutor till exempelvis personal i hamnar. Våld används mot konkurrerande kriminella aktörer.

Narkotikabrottslighet förekommer i hela Sverige men narkotikapriserna är generellt sett lägre i storstadslän och i södra Sverige även om utvecklingen går mot minskande prisskillnader i landet. En utjämnad

prisbild indikerar att brottsligheten har etablerat sig i hela landet och att skillnaderna mellan storstäderna och övriga landet är på väg att försvinna.

Polismyndigheten och Tullverket bedömer att en stor del av narkotikan smugglas in till Sverige via Öresundsbron och de svenska hamnarna. Inom Sverige har ett antal städer identifierats som centrala logistiknoder där lagerhållning, uppdelning och paketering av narkotika förekommer. Storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö bedöms vara de viktigaste logistiknoderna varifrån narkotika distribueras till flera andra regioner men sådana logistiknoder förekommer i hela landet.

Exempel

Hamnar utgör logistikhubbar för smuggling av narkotika

I april 2024 gjordes ett rekordstort beslag av kokain i Norvik hamn i Nynäshamn. Polisen och Tullverket hittade 1,3 ton kokain i en container som på narkotikamarknaden har ett värde uppgående till 1,2 miljarder kronor.

Merparten av den narkotika som konsumeras i Sverige importeras till landet men det förekommer även inhemsk produktion i mindre skala, företrädesvis av cannabis och syntetiska droger. Sverige används också som transitland för narkotika, bland annat till våra grannländer. Under senare år har svenska kriminella nätverk etablerat sig på narkotikamarknaden i Norge och Finland. Svenska och danska kriminella nätverk samverkar kring narkotikasmuggling. För att få kontroll över en större del av smugglingskedjan har svenska kriminella sedan länge etablerat sig i regionala smugglingshubbar som Spanien och Marocko.

Organiserad tillgreppsbrottslighet

Organiserad tillgreppsbrottslighet, exempelvis i form av stölder av fordon och fordonsdelar, stölder av teknisk utrustning från entreprenadmaskiner och jordbruk och stöld av båtmotorer, är en vinstgivande brottskategori för den organiserade brottsligheten. Förutom det ekonomiska värdet av stulna produkter leder den organiserade tillgreppsbrottsligheten till minskat förtroende för myndigheterna, minskad upplevd trygghet samt höjda försäkringspremier. Stölder av diesel och maskiner från byggarbetsplatser eller skogsarbeten påverkar även enskilda företag. Det finns ingen sammanhållande bedömning av värdet på det gods som stjäls av internationella brottsnätverk men

Larmtjänst¹⁸ beräknar att det stjäls försäkrat gods i Sverige för flera miljarder kronor varje år.

Flera hundra internationella brottsnätverk har varit aktiva i Sverige sedan början av 2020-talet och flera nätverk med hög hotkapacitet ägnar sig åt organiserade tillgreppsbrott. Nätverken kommer bland annat från Sydamerika, Rumänien, Litauen och Polen eller från rysktalande länder. Pengar som genereras i Sverige flödar sannolikt i stor omfattning tillbaka till nätverkens ursprungsländer.

Inom brottskategorin organiserade tillgreppsbrott förekommer samtliga typer av kriminell infrastruktur.

Förekomst av kriminell infrastruktur – organiserad tillgreppsbrottslighet	
✓	Användande av företag
✓	Penningtvätt och kriminell ekonomi
✓	Identitets- och dokumentbedrägerier
✓	Korruption eller otillåten påverkan
✓	Hot och våld
✓	Motåtgärder

För att begå organiserade tillgreppsbrott använder de kriminella aktörerna sig av företag som är registrerade på ankarpersoner eller målvakter. De tvättar pengar med hjälp av oriktiga fakturor och använder olika identiteter och oriktiga id-handlingar. För att samla information om brottsbekämpande metoder använder de möjliggörare och för att undvika upptäckt och lagföring använder de bland annat störsändare, dolda boenden och namnbyten. Otillåten påverkan förekommer i form av insiders som delar information med de kriminella aktörerna förekommer både i transport och logistikföretag samt i några fall inom de brottsbekämpande myndigheterna. Det förekommer att de kriminella aktörerna hotar och begår våldsbrott mot personer i det kriminella nätverkets utkanter, som exempelvis chaufförer och möjliggörare.

De internationella brottsnätverken är aktiva över hela landet men det finns tydliga kluster i storstadsregionerna samt utmed de naturliga transportlederna, främst E6 mellan Malmö, Göteborg och vidare mot norska gränsen, E18 mellan Karlstad, Stockholm och Norrtälje, samt E4 från Stockholm Gävle, Sundsvall och

vidare norrut till Umeå och Haparanda. Polska brottsnätverk har starkast etablering i polisregion Syd och Väst, de rumänska i polisregion Väst och Stockholm, de sydamerikanska i polisregion Stockholm, och de litauiska nätverken har en relativt jämnt fördelad etablering över landet.

Brottskategorier med inslag av fem typer av kriminell infrastruktur

Momsbedrägerier

Inom ekonomisk brottslighet utgör momsbedrägerier i regel självständiga, vinstgivande brottsupplägg. Momsbedrägerier medför både snedvriden konkurrens som gör det svårare för seriösa aktörer att verka i näringslivet, och skatteförluster som i förlängningen påverkar finansieringen av den offentliga sektorn. Enligt de senaste beräkningarna i SOU 2024:32 bedöms bedrägerierna uppgå till mellan 5 och 6 miljarder kronor per år under åren 2019 och 2020.

Flera kriminella nätverk med hög hotkapacitet begår momsbedrägerier och brottsligheten varierar i komplexitet. Brottsligheten rör både förvärvsbedrägerier och karusellbedrägerier. Aktörerna handlar med olika typer av varor, exempelvis livsmedel och elektronikprodukter.

Inom momsbedrägerier förekommer fem typer av kriminell infrastruktur.

Förekomst av kriminell infrastruktur – momsbedrägerier	
✓	Användande av företag
✓	Penningtvätt och kriminell ekonomi
✓	Identitets- och dokumentbedrägerier
✓	Korruption eller otillåten påverkan
○	Hot och våld
✓	Motåtgärder

Eftersom ett momsregistreringsnummer är en förutsättning för att momsbedrägerier ska kunna begås är tillgången till företag nödvändig. Det är framför allt aktiebolag som används på olika sätt och de finns bland annat i Sverige, Tyskland, Nederländerna, Italien, Polen och Ungern.

¹⁸ Larmtjänst är en branschgemensam organisation med syfte att bekämpa försäkringsrelaterad brottslighet samt att stödja försäkringsbolagens utredningsverksamhet avseende oklara försäkringsfall. Larmtjänst sammanställer information om vad, när och hur gods har förkommit.

De kriminella aktörerna använder alternativa bankplattformar i och utanför EU för att tvätta pengar. De tvättar också brottsvinster genom företag och falska fakturor och genom investeringar i fastigheter. Pengarna tvättas framförallt i Förenade arabemiraten, Sverige, Cypern, Malta och Hong Kong.

De kriminella aktörerna använder oriktiga dokument såsom osanna fakturor, falska transportdokument och falska bankkontoutdrag i brottsligheten.

Det finns uppgifter om att otillåten påverkan förekommer genom att de kriminella aktörerna har kopplingar till personer som arbetar på myndigheter, banker och logistikföretag.

De kriminella aktörerna anpassar uppläggen för att undgå upptäckt och lagföring, bland annat genom att byta vilken typ av vara de handlar med, byta land för handeln och byta företag som de agerar i.

Momsbedrägerierna har en tydlig internationell dimension. Vissa länder är mer frekvent förekommande, både utifrån var företagen finns och var aktörerna är verksamma. Mer förekommande EU-länder är Danmark, Tyskland, Nederländerna, Cypern, Malta och Polen. Länder utanför EU som förekommer mer frekvent är Turkiet, Libanon, Storbritannien och Pakistan. Vad gäller förvärvsbedrägerier och varor inom dagligvaruhandeln och mat förekommer aktörerna huvudsakligen i Danmark, Sverige, Libanon och Turkiet.

Logistiken innebär att förekomsten av momsbedrägerier varierar inom landet. Momsbedrägerier förekommer mer frekvent i södra och mellersta Sverige, exempelvis i Göteborg, Helsingborg, Malmö och Stockholm. Logistiska center för elektronik finns i Stockholm och södra Sverige.

Fakta

Förvärvs- och karusellbedrägerier

Momsbedrägerier kan delas upp i förvärvs- och karusellbedrägerier. Förvärvsbedrägeri är en enkel variant av momsbedrägeri. Ett förvärvsbedrägeri begås genom att ett skenbolag köper varor från ett annat EU-land och säljer vidare varorna till ett lågt pris till ett annat företag inom landet, med avdragsrätt för moms.

Karusellbedrägeri är en mer avancerad variant av momsbedrägeri där samma varor levereras flera gånger till samma företag i en transaktionskedja utan att moms betalas in till staten. I denna variant samspekar minst tre aktörer i två EU-länder där ett företag är ett skenföretag.

Punktskattebrott

Precis som momsbedrägerier utgör punktskattebrott i regel självständiga, vinstgivande brottsupplägg. Punktskatter är konsumtionsskatter som tas ut för att påverka konsumtion av miljö- eller hälsofarliga produkter. Punktskattebrott med alkohol, olja och tobak kan kopplas till organiserad brottslighet.

Punktskattebrott medför skattebortfall, osund konkurrens och en ökning av den kriminella ekonomin. Punktskattebrott med tobak kan också medföra negativa hälsoeffekter eftersom tobaksprodukterna inte är kvalitetssäkrade. Det är svårt att bedöma hur stora brottsvinsterna för punktskattebrott är men Skatteverket uppskattar att skattefelet för punktskatter på alkohol 2021 uppgick till 1,2 miljarder kronor och till 200 miljoner kronor för tobak. Det är okänt hur stor del av skattefelet som den organiserade brottsligheten står för.

Flera kriminella nätverk är aktiva inom punktskattebrottslighet. Kriminella aktörer som ägnar sig åt punktskattebrott med tobak är ibland också aktiva inom cannabisbrottslighet, alkoholrelaterade punktskattebrott och identitetsrelaterad brottslighet. Det förekommer även karusellhandel med de punktskattepliktiga varorna. Nätverken samarbetar ibland med varandra och anpassar sig snabbt till förändringar. Graden av expertkunskap är hög, även om typen av kompetens skiljer sig åt beroende på om det gäller alkohol, tobak eller olja.

Inom punktskattebrott förekommer fem typer av kriminell infrastruktur.

Förekomst av kriminell infrastruktur – punktskattebrott



Användande av företag



Penningtvätt och kriminell ekonomi



Identitets- och dokumentbedrägerier



Korruption eller otillåten påverkan



Hot och våld



Motåtgärder

De kriminella aktörerna använder sig av företag, bland annat för att tvätta pengar och för att kunna ställa ut fakturor och sälja varorna till seriösa aktörer.

Penningtvätten är i stor utsträckning kontantbaserad när det gäller tobak. Pengarna från alkohol- och oljorelaterade punktskattebrott tvättas med sofistike-

rade metoder, såsom handelsbaserad penningtvätt.

De kriminella aktörerna kontrollerar andra personers identiteter och placerar dem som företrädare i företagen.

Vissa nätverk som ägnar sig åt punktskattEBrott utövar våld eller hot om våld när det uppstår konflikter inom nätverket.

Det är framför allt storstadsområdena, primärt Malmö och Stockholm, som utgör hubbar för brottsligheten. Hamnarna i Nynäshamn, Karlshamn, Trelleborg, Kapellskär och Umeå utgör hotspots, i synnerhet hamnar med trafik mot Baltikum. Gränsen mellan Haparanda och Finland samt gränsövergångar mot Norge är också centrala i brottsligheten. Tillverkning av illegala produkter sker vanligtvis på mindre befolkade platser, exempelvis i gränsområden mot Norge. Det har skett en ökning av efterfrågan på varorna på grund av industrisatsningar i Skellefteå, Luleå och Boden. Flera länder, både inom och utom EU, är involverade i den kriminella processen när det gäller punktskattEBrott, med en viss koncentration till de baltiska länderna.

Organiserad brottslighet inom arbetslivet

Inom den organiserade brottsligheten finns nätverk som verkar inom arbetslivet. Kriminella aktörer snedvrider den fria konkurrensen inom arbetslivet och göder samtidigt den kriminella ekonomin. Syftet med brottsligheten är vinstgenerering och vinstmaximering genom exempelvis skatteundandraganden och exploatering av arbetskraft. Delegationen mot arbetslivskriminalitet bedömer att de oredovisade löneinkomsterna kopplade till arbetslivskriminalitet uppgår till mellan 81 och 94 miljarder kronor per år. Det är okänt hur stor del av beloppet som kan hänföras till organiserad brottslighet.

Exempel

Thailändska bärplockare utnyttjades

Säsongsarbetande bärplockare från Thailand lovades lön enligt svenskt kollektivavtal med 8-timmars arbetsdag men fick betalt per kilo bär de plockade och hade arbetsdagar på upp till 17 timmar. Gärningspersonerna undanhöll dessutom bärplockarnas pass för att de inte skulle kunna jobba eller sova någon annanstans. Gärningspersonerna dömdes för grov människoexploatering till fängelse och näringsförbud i sju år.

Rysktalande organiserad brottslighet och släktbaserade kriminella nätverk är framträdande aktörer på området, och flera kriminella nätverk med hög hotkapacitet ägnar sig åt människohandel för arbetskraftsexploatering.

Inom organiserad brottslighet i arbetslivet förekommer fem typer av kriminell infrastruktur.

Förekomst av kriminell infrastruktur – organiserad brottslighet inom arbetslivet



Användande av företag



Penningtvätt och kriminell ekonomi



Identitets- och dokumentbedrägerier



Korruption eller otillåten påverkan



Hot och våld



Motåtgärder

Utnyttjande av företag är en central del i brottslighet inom arbetslivet. Företagen används exempelvis för att ställa ut osanna fakturor och förfalska A1-intyg¹⁹ som felaktigt anger att anställda ska betala sociala avgifter i hemlandet och inte i Sverige. För att undvika upptäckt registreras målvakter i bolagstystrelserna så att de kriminella aktörerna distanseras från brottsligheten. Det finns inslag av hot om våld mot den ex-ploaterade arbetskraften.²⁰ Penningtvätt av kontanter förekommer inom brottsområdet.

Det finns regionala skillnader utifrån hur etablerad den organiserade brottsligheten är i det lokala näringslivet och i enskilda branscher. Större projekt, såsom infrastruktursatsningar och industriprojekt, öppnar upp för verksamheter med kopplingar till den organiserade brottsligheten, oavsett i vilken region infrastrukturprojekten äger rum. Den exploaterade arbetskraften kommer bland annat från Ukraina, Thailand, Uzbekistan och Indien. Företagen som kontrolleras av de kriminella aktörerna finns bland annat i Sverige, Thailand och Polen.

19 Ett A1-intyg visar vilket EU/EES-lands socialförsäkringssystem en person tillhör och styr var arbetsgivare ska betala sociala avgifter.

20 Se bland annat Arbetslivskriminalitet – ett hot mot god produktivitetstillväxt, Fi 2023:03 2024.

Brottskategorier med inslag av fyra typer av kriminell infrastruktur

Cyberattacker

Cyberattacker drabbar i stort sett samtliga samhällssektorer vilket leder till flera olika effekter för både offentliga aktörer och privatpersoner. Exempelvis kan olika typer av betalsystem tillfälligt upphöra att fungera och kritisk infrastruktur som el- och vattenförsörjning kan påverkas. Det är svårt att göra en uppskattning av hur stora brottsvinster cyberattacker genererar i Sverige men en uppskattning från Svenskt näringsliv är att it-brottsligheten, där cyberattacker ingår, genererade 2 miljarder kronor 2022.

Det största hotet inom brottskategorin cyberattacker är så kallade ransomwareattacker. Ransomware är en typ av skadlig programvara som används i utpressningssyfte. Det görs ofta genom att filer tas som "gisslan" via kryptering. Aktörer som ligger bakom cyberattacker finns ofta utanför Sverige och ledande och möjliggörande grupper kommer från forna Sovjetunionen. De kriminella nätverken som ägnar sig åt cyberattacker är också involverade i penningtvätt och onlinebedrägerier.

Inom cyberattacker förekommer fyra typer av kriminell infrastruktur.

Förekomst av kriminell infrastruktur – cyberattacker



Användande av företag



Penningtvätt och kriminell ekonomi



Identitets- och dokumentbedrägerier



Korruption eller otillåten påverkan



Hot och våld



Motåtgärder

De kriminella aktörerna använder företag för att få tillgång till it-infrastruktur som exempelvis VPS och VPN²¹. För att få tillgång till it-infrastruktur används falska handlingar och identiteter. Pengarna tvättas bland annat genom kryptotillgångar. Motåtgärder för att inte bli upptäckt och lagförd består av exempelvis

Exempel

Konsekvenserna av en stor cyberattack

Företaget Tietoevry drabbades i början 2024 av en ransomware-attack vilket fick till effekt att kommuner, privata företag och myndigheter fick problem med sina it-system. En effekt var till exempel att Region Västerbotten fick svårigheter att skriva ut patienter från sjukhusen till den kommunala omsorgen då ett av regionens system för att skriva ut patienter slutade fungera under it-attacken. Uppskattningsvis slogs även lönesystemen för 120 myndigheter tillfälligt ut.

avancerad säkerhet och åtgärder för att dölja infrastruktur och penningtväftsflöden.

Cyberattacker förekommer i hela landet.

Brottskategorier med inslag av tre typer av kriminell infrastruktur

Brott mot välfärdssystemen

Brott mot välfärdssystemen påverkar förtroendet för välfärdssystemen då kriminella aktörer missbrukar systemet på bekostnad av personer som har rätt till välfärden. Genom att kriminella aktörer som bedriver företag inom välfärden inte betalar skatter, avgifter eller löner, eller följer andra arbetsrättsliga villkor och arbetsmiljölagar, kan de hålla anbuden låga i offentliga upphandlingar och därmed skapa osund konkurrens.²² Brottsligheten genererar stora brottsvinster årligen. År 2021 var 13–16,3 miljarder kronor felaktigt utbetalda från de statliga välfärdssystemen, enligt Ekonomistyrningsverkets senaste beräkning. Cirka 90 procent uppskattas ha betalats ut felaktigt på grund av dem som sökt det ekonomiska stödet, och av dessa misstänks i genomsnitt 56 procent vara avsiktliga fel. Det är okänt hur stor del av dessa fel som den organiserade brottsligheten står för.²³

Välfärdsbrott träffar flera utbetalande myndigheter, bland annat Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten och Skatteverket, men även kommuner och regioner. Vissa system inom välfärden är särskilt utsatta, exempelvis tandvårdstödet, lönegarantisystemet, olika former av arbetsgivarstöd och assistansersättning.²⁴

21 Virtual private server, VPS, är en metod för att dela upp en fysisk serverdator i flera virtuella servrar. Virtuellt privat nätverk, VPN, är en teknik som används för att skapa en säker förbindelse eller "tunnel" mellan två punkter i ett icke-säkert datanätverk.

22 Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet, Regeringskansliet 2024.

23 Omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, Ekonomistyrningsverket 2023

24 Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet, Regeringskansliet 2024.



Flera kriminella nätverk har individer som är aktiva inom välfärdsbrottslighet, men det är svårt att bedöma om det är hela nätverket som ägnar sig åt välfärdsbrott eller bara individer inom nätverket. Dessa nätverk är också aktiva inom arbetskrafts-kraftexploatering och dokument- och identitetsbedrägerier. Ett exempel på typ av nätverk, där vissa begår välfärdsbrott, är släktbaserade nätverk.

Inom brott mot välfärdssystemen förekommer tre typer av kriminell infrastruktur.

Förekomst av kriminell infrastruktur – brott mot välfärdssystemen

- ☒ Användande av företag
- ☐ Penningtvätt och kriminell ekonomi
- ☒ Identitets- och dokumentbedrägerier
- ☒ Korruption eller otillåten påverkan
- ☐ Hot och våld
- ☐ Motåtgärder

Som tidigare nämnts använder de kriminella aktörerna sig av företag för att begå välfärdsbrott, bland annat inom assistansbranschen. Förutom att delta i offentliga upphandlingar på orättvisa villkor används företag och ideella föreningar också för att erbjuda falska anställningar och oriktiga intyg.²⁵ De oriktiga intygen fungerar som dörröppnare till välfärdssystemen. De kriminella aktörerna använder sig också av otillåten påverkan för att begå välfärdsbrott.

Välfärdsbrott begås i hela landet men det finns kluster med kriminell expertkunskap som sprider och säljer kunskap om hur bidrag och stöd kan utnyttjas, exempelvis kopplat till assistans och tandvårdsstöd. Det finns emellertid information som pekar på att flest assistansbedrägerier sker i region Stockholm och region Syd.

25 Organiserad brottslighet – en lägesbild, Arbetsförmedlingen 2024 och Lägesbild över organiserad brottslighet, Försäkringskassan 2023.

Kriminella tjänster och möjliggörare

Både kriminella tjänster och möjliggörare ingår som kuggar i den organiserade brottslighetens maskineri. Kriminella tjänster behövs för att genomföra brott och ingår som en del i brottsstrategierna. Kriminella aktörer kan sälja eller byta kriminella tjänster med varandra. Något förenklat är en möjliggörare de personer som möjliggör de kriminella tjänsterna.

Nästan alla undersökta brottskategorier har något inslag av kriminella tjänster eller möjliggörare vilket pekar på de kriminella tjänsternas centrala betydelse för den kriminella infrastrukturen. Åtgärder mot dessa tjänster får därmed effekt inom flera olika brottskategorier och utgör i någon mån en sårbarhet för brottsligheten.

Inom vissa brottskategorier, exempelvis cyberattacker och bedrägerier, är det möjligt att köpa hela upplägg eller delar av upplägg via nätet. Överlag är det delar av brottsupplägg som behövs inom flera olika typer av brottskategorier som utvecklas till kriminella tjänster som sedan tillhandahålls till flera olika kriminella nätverk.

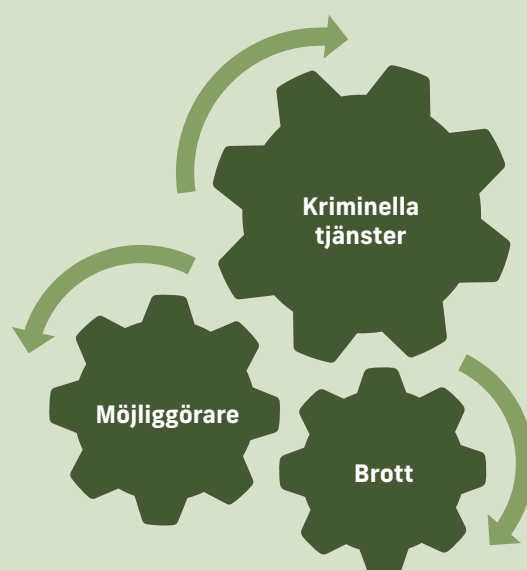
Exempel

”Fakturaskrivande fabrik” som kriminell tjänst

Ett exempel på en kriminell tjänst är så kallade fakturaskrivande fabriker inom rysktalande organiserad brottslighet.

Upplägget går ut på att brottsnätverket fakturerar en kund, som ofta är ett byggbolag med behov av kontanter för att avlöna svart arbetskraft, via ett bolag för ett påhittat utfört arbete. Efter att pengarna har överförts i flera led via hundratals bolag med målvakter landar pengarna till slut i form av kontanter hos bolaget som behöver kontanter för att betala ut löner vid sidan om den bokförda verksamheten.

Kriminella tjänster och möjliggörare



Penningtvätt och transport är de tydligaste exemplen på kriminella tjänster men utbudet och variationen är stor. Andra exempel är tillhandahållande av bolag, oriktiga identiteter och dokument. Det kan även röra sig om att lämna oriktiga intyg eller underlåta att uppmärksamma brott. Revisorer, banktjänstemän, redovisningskonsulter, konkursförvaltare, advokater, mäklare, gode män och tolkar är några exempel på yrkeskategorier och funktioner som agerar möjliggörare för de kriminella tjänsterna.

Företag och myndigheter kan utnyttjas inom ramen för de kriminella tjänsterna. Det finns exempel på domstolar som genom förlikningsärenden avseende verkliga och påhittade skulder utnyttjas för penningtvätt. Även mäklarkontor, förskolor och vårdcentraler har använts för att möjliggöra den organiserade brottsligheten i Sverige.

Den organiserade brottsligheten har olika strategier när det gäller att använda sig av kriminella tjänster. Vissa nätverk köper in kriminella tjänster för att

kunna genomföra sina brottsupplägg, medan andra väljer att utveckla kompetens inom nätverket och kontrollera brottuppläggets alla delar. Det finns även exempel på kriminella nätverk som både utför brottsmomentet för sin egen primära brottsverksamhet och säljer den som en tjänst till andra kriminella. Ett sådant exempel är organiserandet av skenäktenskap för att skapa en legal fasad för tredjelandsmedborgares vistelse i Sverige.

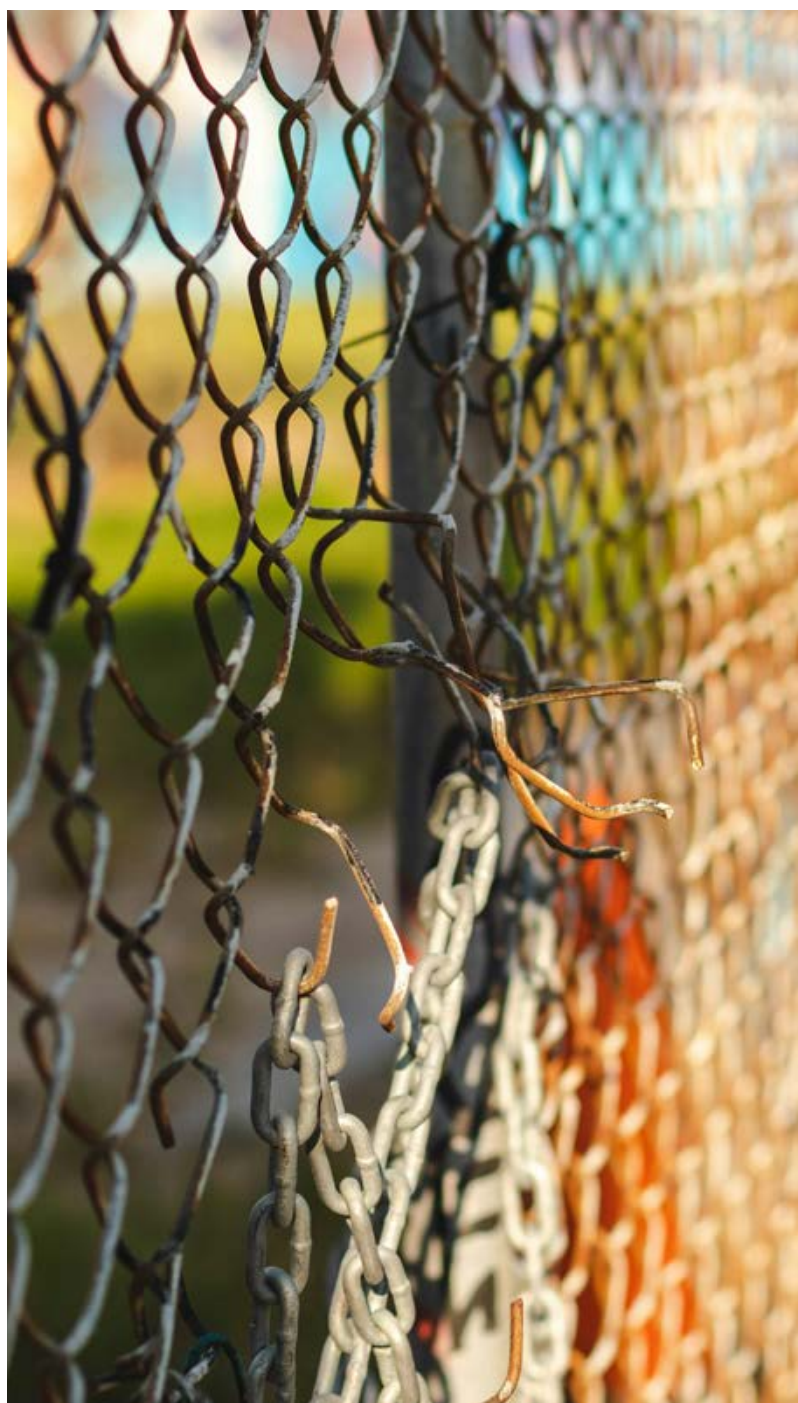
Kriminella nätverk kan även bistå varandra mot betalning när behov uppstår. Inom narkotikahandeln finns exempel på när hämtning av narkotika från exempelvis en hamn misslyckats. Det kriminella nätverk som anordnat narkotikasmugglingen annonserar då ett generellt anbud där den som kan hämta narkotikan erbjuds ersättning.

Exempel

Skenäktenskap

Det finns nätverk som både själva använder och säljer upplägg som ger tredjelandsmedborgare som saknar uppehållstillstånd i Sverige möjlighet att bo och arbeta här genom skapade av oriktiga arbetsintyg och skenäktenskap med andra EU-medborgare som egentligen bor i ett annat EU-land.

Nätverken förmår EU-medborgare att mot betalning resa till Sverige, folkbokföra sig här, skaffa svenskt person- eller samordningsnummer och bankkonto, samt ingå skenäktenskap med dessa tredjelandsmedborgare. Allt detta kan hinnas med på en dag och EU-medborgaren reser därefter hem. Skenäktenskapet ger sedan tredjelandsmedborgaren möjlighet att skaffa ett uppehållskort som ger säkrare möjlighet att vistas och arbeta i Sverige. EU-medborgarnas resor ger också nätverken tillgång till deras identiteter som kan utnyttjas i fortsatt brottslighet.



De allvarligaste hoten slår mot samhällets skyddsvärden

Det allvarligaste hotet från organiserad brottslighet utgörs av dess förmåga att utöva samhällshotande strategier mot:

- den fria konkurrensen inom den ekonomiska sfären
- det demokratiska statsskickets grundläggande processer
- medborgarnas fysiska säkerhet.

Som tidigare beskrivits möjliggör kriminell infrastruktur organiserad brottslighet. Den kriminella infrastruktur som bedömts inom ramen för MGL är penningtvätt och kriminell ekonomi, företag som del i den brottsliga verksamheten, oriktiga identiteter och dokument, hot och våld, korruption eller otillåten påverkan samt motåtgärder. Följande brottskategorier har inslag av samtliga typer av kriminell infrastruktur:

- bedrägerier
- internationella sanktioner
- miljöbrott
- narkotikabrottslighet
- organiserade tillgreppsbrott
- penningtvätt.

Det innebär att den organiserade brottsligheten använder sig av samtliga typer av den kriminella infrastrukturen som slår mot samhällets skyddsvärden inom dessa brottskategorier. Den omfattande förekomsten av kriminell infrastruktur inom dessa brottskategorier medför att de är särskilt komplexa.

De kriminella nätverken med högst hotkapacitet är aktiva inom samtliga ovanstående brottskategorier förutom internationella sanktioner. Inget av de kriminella nätverken med högst hotkapacitet som är aktiva inom organiserade tillgreppsbrott har emellertid det som sin huvudsakliga brottsliga verksamhet.

De kriminella nätverk som har högst hotkapacitet är dessutom aktiva inom brott som arbetskraftsexploatering, bidragsbrott, bedrägerier kopplat till mat och dryck, dokument- och identitetsbedrägerier, illegal handel med vapen och explosiva varor, kidnappning, korruption, bettingrelaterad brottslighet, mord och grov misshandel, momsbedrägerier, människohandel för sexuella ändamål samt utpressning.



Den organiserade brottsligheten utnyttjar samhällets sårbarheter

Tillit och bristande kontroll

Samtliga sårbarheter som identifierats i de myndighetsgemensamma lägesbilderna 2019, 2021 och 2023 kvarstår även om de formulerats lite olika i respektive lägesbild. Den organiserade brottsligheten fortsätter att utnyttja samhällets tillitsbaserade system i kombination med att kontrollsystemen har brister. Sårbarheten är tydlig i fråga om brott mot välfärdssystemen men utnyttjas också inom brottskategorier som bedrägerier, organiserad brottslighet inom arbetslivet, ekonomisk brottslighet och miljöbrott.

Digitaliseringen möjliggör anonymitet och skalbarhet

Digitaliseringen har medfört en större anonymitet där avsaknaden av fysiska möten minskar myndigheternas möjligheter att kontrollera personers identitet och brottsoffers möjlighet att kontrollera vem kommunikationen verkligen kommer från. Anonymiteten bidrar även till att förenkla för brottslingar att dölja sitt innehav av, eller kontroll över, företag och oriktiga identiteter som används som brottsverktyg.

På samma sätt som svenska myndigheter, bolag och finansiella institutioner arbetat med service och digitalisering har även andra länder och deras motsvarigheter arbetat med dessa frågor. Det innebär att tröskeln för att sätta upp en utländsk bolagsstruktur, utländska bankkonton, eller ta hjälp av utländska möjliggörare, har minskat. Lösningar som historiskt sett kostat mycket pengar, varit svårtillgängliga och inneburit en tung administrativ börda är genom teknikutvecklingen billigare och enklare än tidigare. Möjliggörare bidrar med kunskap och administration för att administrera bolagskonstruktioner, tillhandahålla formella företrädare och adresser med mera i flera led över olika landsgränser. Uppläggen, som

Exempel

Sårbarheter kopplade till assistansbidrag

Inspektionen för vård och omsorg och Försäkringskassan har noterat att det finns företag som fungerar som administratörer av personlig assistans. Konsultverksamhet kräver inte något tillstånd och företagen kringgår därmed inspektionsmyndighetens tillsyn. Upplägget medför dessutom att företaget inte kan bli föremål för eventuella återkrav från Försäkringskassan då återkrav enbart kan ställas mot den som tagit emot utbetalningen, det vill säga brukaren. Detta trots att företaget fakturerar brukaren på hela bidraget och administrerar den personliga assistansen.

innehåller anpassade finansiella instrument, särskilda bolagskonstruktioner och andra lösningar tillhandahålls för att kringgå internationell rapportering²⁶ och begränsa transparens kring ägarstrukturer och insyn för utomstående. Det försvårar myndigheternas möjlighet till kontroll och det underlättar eller möjliggör skattebrott och penningtvätt.

Digitaliseringen innebär att den organiserade brottsligheten kan skala upp sin kriminella verksamhet. Exempel på detta är hur enskilda fakturaskrivande verksamheter använt sig av hundratals bolag under kort tid och hur stora volymer oriktiga identiteter i brottsupplägg kunnat knytas till enskilda IP-adresser. Liknande uppskalningseffekter till följd av digitaliseringen kan även ses inom områden som rekrytering av unga till kriminalitet, kontakter med narkotikakonsumenter, cyberattacker och online-bedrägerier.

26 Exempelvis DAC2/CRS/FATCA, dvs. det automatiska utbyte som sker mellan skatteadministrationer av upplysningar om finansiella konton. Skatteverket erhöll automatiskt uppgifter om nästan 2 200 000 utländska konton 2023 som bedömts tillhöra individer och bolag med koppling till Sverige. Sverige delar med sig av ungefär lika många konton som vi får.

Otillräcklig informationsdelning mellan myndigheter

Myndigheternas delade ansvar för registerföring och uppdrag medför bland annat att informationsdelning inte sker i den utsträckning som behövs för en mer ändamålsenlig kontrollverksamhet. Resurserna för kontroller är inte alltid dimensionerade efter problemets omfattning. Bristande informationsdelning i kombination med tillit mellan myndigheter medför att registrerade felaktiga uppgifter får omfattande effekter även hos andra myndigheter. Den inledande felaktigheten sprider sig så att säga till fler register. Felaktiga registeruppgifter som dörröppnare för brottslighet lyftes i MGL 2023 som en av de allvarligaste sårbarheterna.

Den internationella dimensionen

Den organiserade brottsligheten fortsätter även att utnyttja det faktum att myndigheter är nationellt begränsade och att kontroller och register sällan är internationella. Brister i det internationella informationsutbytet används för smuggling och kriminella upplägg inom internationell handel, för att dölja brottsvinster och tvätta pengar samt för att undandra sig rättvisan. I det globaliserade och digitaliserade samhället är det möjligt att styra den brottsliga verksamheten på distans. Genom att uppehålla sig i länder utan utlämningsavtal med EU försvåras lagföringen av den egna kriminella verksamheten. Även avsaknaden av kontrolltillfällen inom EU:s fria rörlighet för personer och den inre marknaden för varor och tjänster utnyttjas fortsatt av den organiserade brottsligheten.

Processbaserat samhällssystem bromsar förändringar

Myndigheter och samhällssystem är i grunden processbaserade och bygger på transparens, rättvisa och jämlikhet. Förändringar och anpassningar till nya förutsättningar tar därmed tid eftersom flera olika aspekter ska beaktas. Den organiserade brottsligheten däremot är situationsanpassad och visar på stor och snabb anpassningsförmåga till nya eller förändrade förutsättningar. Det gäller både förmågan att utnyttja nya regelverk och utbetalningssystem och användandet av ny teknik i brottsupplägg. Den organiserade brottsligheten utnyttjar skickligt de möjligheter digitalisering och ökad anonymitet medför i sina brottsupplägg, exempelvis genom att skapa oriktiga identiteter och sedan styra dessa med hjälp av e-legitimation.

Exempel

Registeruppgifter som dörröppnare för brottslighet

När myndigheter upptäcker att en utländsk aktör arbetar i Sverige under oriktig identitet kan Skatteverket komma att avregistrera personen som falsk identitet, utflyttad eller försvunnen. Däremot ligger intjänandet kvar som en pensionsgrundande inkomst. Detta scenario öppnar upp för att den utländska aktören i ett senare skede kan ansöka om svensk pension från exempelvis ett EU- eller EES-land, utan att Pensionsmyndigheten har vetskap om att identiteten är oriktig eftersom den lever kvar i systemet. Pensionsutbetalningen är livslång, och eftersom en oriktig identitet²⁶ aldrig upphör kan stora pengar plockas ut från välfärdssystemen.

27 Gäller ej avregistrerade konstaterade falska identiteter

Motståndskraft och handlingskraft

Det finns en bred politisk enighet kring en repressiv brottsbekämpning mot den organiserade brottsligheten, vilket ligger i linje med att samhället är på väg från ett tillitsbaserat samhällskontrakt mot ett mer kontrollerande system. Ett exempel som åskådliggör hur pendeln håller på att svänga från tillit mot kontroll är att flera myndigheter har fått ett brottsbekämpande uppdrag, och kommuner har fått ett brottsförebyggande uppdrag. Ytterligare ett exempel är inrättandet av Utbetalningsmyndigheten som har till uppgift att upptäcka, förhindra och förebygga felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet. Det kanske tydligaste uttrycket för svängningen från det tillitsbaserade systemet är regeringens nationella strategi mot organiserad brottslighet, Motståndskraft och handlingskraft, som kom i början av 2024.

Den nationella strategin är uppbyggd kring fem övergripande målsättningar med tillhörande delmål:

1. Stoppa kriminella karriärer

I arbetet mot målet ingår att:

- motverka att unga socialiseras och rekryteras in i kriminalitet
- öka lagföringen av grova brott i kriminella miljöer
- förbättra samhällsskyddet och minska risken för återfall i brott.

2. Minska tillgången på illegala vapen och explosiva varor:

I arbetet mot målet ingår att:

- i större utsträckning förhindra olovlig införsel och smuggling
- öka upptäcktsrisken och lagföringen för brott kopplade till illegala vapen och explosiva varor
- skärpa kontroll och tillsyn över hantering och handel med vapen och explosiva varor.

3. Slå sönder den kriminella ekonomin:

I arbetet mot målet ingår att:

- förhindra utnyttjandet av offentliga medel
- förhindra att företag och andra juridiska personer används som brottsverktyg
- bekämpa den narkotikarelaterade brottsligheten

- öka återtagandet av brottsvinster
- utnyttja potentialen i administrativa åtgärder.

4. Bygga robusthet mot otillåten och otillbörlig påverkan:

I arbetet mot målet ingår att:

- värna integriteten i det offentliga beslutsfattandet
- förebygga hot från insidan i form av insiders och infiltratörer.

5. Säkerställa tillförlitliga identiteter och en effektiv informationsförsörjning:

I arbetet mot målet ingår att:

- få till stånd en mer sammanhållen identitetsförvaltning med ökad användning av biometriska uppgifter
- förbättra möjligheterna att inhämta, lagra, utbyta och på andra sätt behandla information
- förbättra tillgången till information i digitala miljöer
- öka användningen av tekniska hjälpmedel.

Strategin ger uttryck för ambitionen att ge större vikt åt brottsoffers upprättelse, samhällsskydd och kontrollfunktioner samt effektiv brottsbekämpning. Strategin omfattar en rad lagstiftningsförslag som har trätt eller kommer att träda i kraft under de kommande 2–3 åren i syfte att ge myndigheterna mer offensiva brottsbekämpande verktyg och reducera identifierade sårbarheter.

Den nationella strategin träffar de sårbarheter som både denna och tidigare MGL:er identifierat. Målen i regeringens strategi omfattar förslag och åtgärder som slår mot den kriminella infrastruktur som den organiserade brottsligheten använder sig av. Målet att minska tillgången på illegala vapen och explosiva varor slår mot den organiserade brottslighetens användande av hot och våld. Målet att slå sönder den kriminella ekonomin påverkar den organiserade brottslighetens utnyttjande av företag och penningtvätt. Målet att säkerställa tillförlitliga identiteter och effektiv informationsförsörjning slår mot den organiserade brottslighetens utnyttjande av identiteter och förfalskade dokument. Målet att bygga robusthet mot otillåten och otillbörlig påverkan slår mot den organiserade brottslighetens användande av korruption och otillåten påverkan.



Förflyttningseffekter

Det underlag som hämtats in och analyserats för MGL 2025 visar att myndigheternas åtgärder har en påverkan på brottsligheten, både avseende hur brotten genomförs och hur brottslingar försöker undvika rättvisan. Den organiserade brottsligheten kommer därmed att anpassa sig till de nya förutsättningar som följer av de åtgärder som ryms inom den nationella strategin mot organiserad brottslighet. Även om den nationella strategin mot organiserad brottslighet sträcker sig bortom MGL:s bedömningshorisont om 2–3 år, förväntas följande förflyttningseffekter hos den organiserade brottsligheten.

Förflyttning mot andra associationsformer

Flera av åtgärderna i den nationella strategin riktar in sig på användandet av bolag, snarare än penningtvätten. Sannolikt kan detta medföra att brottsligheten i än högre utsträckning förflyttas mot andra associationsformer som exempelvis stiftelser eller ideella föreningar.

Förflyttning av brottsligheten mellan länder

Redan idag uppehåller sig vissa svenska kriminella i utlandet för att undandra sig lagföring. I takt med att den brottsbekämpande samverkan inom EU utvecklats har en viss förflyttningseffekt till länder utanför EU skett, företrädesvis till länder utan utlämningsavtal med Sverige och EU. När svensk polis stärker samverkan med de länder där svenska kriminella uppehåller sig kommer sannolikt förflyttningseffekten fortsätta och de kriminella flytta till andra länder. Till följd av de ökade kontrollerna av bolag i Sverige är en sannolik förflyttningseffekt ett ökat användande av bolag och konton i andra länder som inte har samma kontroller.

Sverige påverkas av åtgärder mot brottslighet som genomförs i andra länder. Exempelvis är byggföretag som uteslutits från offentliga upphandlingar i Finland istället aktiva i Sverige.

Förflyttning mot ökat användande av oriktiga handlingar och identiteter

De förbättrade möjligheterna att utbyta information mellan myndigheter kan sannolikt leda till en ökad användning av oriktiga handlingar och identiteter för att brottsupplägg som bygger på utbetalningar från välfärdssystemet ska kunna fortgå, eller för att de kriminella aktörerna ska undgå att upptäckas i myndigheternas kontroll- och tillsynsverksamhet.

För att säkerställa att bestämmelserna om förverkande är tydliga, enkla att tillämpa och anpassade för att möta nutidens utmaningar har regeringen tagit fram en ny förverkandelagstiftning som trädde i kraft den 8 november 2024. Den nya förverkandeformen, självständigt förverkande, innebär i korthet att egendom, till exempel bilar, kontanter eller klockor, kan tas ifrån en individ som saknar ekonomisk förmåga att på legal väg förvärva sådan egendom, så kallade oförklarade tillgångar.

Myndigheternas anpassning till den nya förverkandelagstiftningen är omfattande. It-system anpassas, utbildningar och nyrekryteringar genomförs med mera. Även om flera myndigheter har förberett sig med utbildningsinsatser kommer det ta tid innan full effekt av den nya lagstiftningen uppnås. På 2–3 års sikt kommer den nya förverkandelagstiftningen ändå sannolikt medföra vissa förflyttningseffekter hos den organiserade brottsligheten. Eftersom det självständiga förverkandet innebär att det blir viktigt att kunna förklara att tillgångarna är legala, och att det rör sig om legala inkomster, kommer användandet av oriktiga handlingar och individuppgifter sannolikt öka. En annan sannolik effekt av lagstiftningen är att de kriminella aktörerna kommer att dölja brottsvinsterna bättre, vilket försvårar för brottsbekämpande myndigheter att spåra dem.



